

בית כנסת רמב"ם רחוב אצ"ל 32 רמת גן גליון חדש טבת תשס"ב מס. 55

ברכת לבנה מאימתי

חקר הלכה ומנהג:

נהגו הרבה מישראל לברך על הלבנה במוצאי שבתות הסמוכות לראש חדש, וכן במוצאי יום כפורים ובמוצאי תשעה באב, ומקפידים לברך בעשרה דווקא בבחינת "ברב עם הדרת מלך", משל כאילו ההלכה חייבה זאת, וידוע שברכה זו היא אחת מברכות השבת, ומברכין אותה יחיד או רבים. ואילו היסוד ההלכתי "הרואה לבנה בחדושה מברך" (רמב"ם, ברכות י"ט), משמש הלכה למעשה, יודעי בינה בלבד.

וכבר העיד ופטר המאה"ג הגר"י קאפח זלה"ה במתק לשונו ובהבנתו הזכה את פסק רבנו, באמרו: "ומשמע דברי רבנו דלכתחילה ולמצוה מן המובחר לברך בליל ראשון, ורק אם לא בירך בלילה הראשון מברך הלאה... וכן נהגו אבותינו לברך מיד בליל ראשון שכך כתוב בספרי תימן העתיקים: הרואה את הירח בעת שייראה **בראשית** כל חדש מברך... ואם לא בירך על החדש בלילה הראשון יכול לברך על החדש עד תום ט"ו יום מן החדש" (שם, אות לג). בהמשך לשונו הביא שיטת רס"ג שיש לברך מיום הרביעי ועד יום ארבעה עשר, ומה שהעיר מרן בכסף משנה בשם הרא"ש שלאחר יום ראשון לא שייך לומר "מחדש חדשים", משום שנושנת היא. אמנם בחבורו בית יוסף על הטור סימן תכו, כתב: "והר"י גיקטליא בעל שערי אורה כתב בתשובה **שעל פי הקבלה** אין לברך על חידוש הלבנה עד שיעברו עליה שבעה ימים" וכן פסק בשו"ע סימן הנז' ס"ד: "אין מברכין עליה עד שיעברו עליה שבעת ימים עליה", אמנם ר"י תאומים בשו"ת מגידות סימן קב, תמה עליו הכיצד ציין לדעת ר"י גיקטליא תוך התעלמות מדעת הרי"ף הרמב"ם הרא"ש והטור, הסוברים שיש לברך עליה בלילה הראשון. ועיין למו"ר זלה"ה שציין לכך בפרושו, וכתב: "ועיין ידה"מ לנדא שדן בזה ומלמד זכות על הרי"ג", ומה שכתב עוד בשם בן הרמה בהשגתו על שו"ת תרומת הדשן, הובא בבית יוסף סימן הנזכר. אכן המנהג לברך במוצאי שבת הסמוכה לר"ח, מיוסד על מנהגים שהביא רמ"א בהגהתו לסימן תכו ס"ב בשם חכמי אשכנז שקדמוהו, כדוגמת מהרי"ל שהעיד "אין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב ולא קודם יום הכפורים", ראה שם באורך דעות ומנהגים שהעלה, חלקם לא יעלו בקנה אחד עם שיטת הרמב"ם, דוגמת המנהג שאין לברך במוצאי יום טוב.

והנה רבנו יונה בפרושו על הרי"ף למס' ברכות (דף כא א), ד"ה נהרדעי אמרי, כתב כנגד אלה המאחרים ברכת הלבנה למוצאי שבת הסמוכה, וכזאת העיר גם מרן בבית יוסף בשמו, ד"ה גרסינן במסכת סופרים.

סוף דבר, לדעת הרמב"ם שהוא דינא דגמרא, יש לברך בזמן חידוש הלבנה, דהיינו לילה הראשון ולכל המאוחר אם לא ראה בלילה הזה, וזה נראה מנהג תימן הקדום. ואילו הסוברים לברך רק ימים ספורים או מיום שביעי ואילך לכתחילה, זוהי שיטת מרן בשו"ע, שהיא השיטה הקבלית, ולדעת הרמב"ם שיטה זו היא בדיעבד ואינה מן המובחר. ואני נוהג כל אימת שיכנס ראש חדש, ולכתחילה.

ואנכי אעלך גם עלה

מן המדרש:

על מקרא זה דרשו: "מלמד שכשעלו ישראל ממצרים עלתה שכניה עמהם" (מכילתא בשלח). ובתלמוד, הרחיבו את הדרשה: תניא ר' שמעון בר יוחאי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שכל מקום שגלו שכניה עמהן, שנאמר הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים. גלו לבבל שכניה עמהן, שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך. והשיב לא נאמר, אלא ושב. מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות" (מגילה כט א). וראה מהרש"א על אתר, וקרוב לדעת הרמב"ם.

כתב וליקט: הרב אהרן קאפח

רבני תימן : רבנו יהודה בר' שלמה צעדי זצ"ל (התכ"ה-1665 לערך, הת"ק-1740)

קנאתו למה שחשב במידת העיקרון מנהגים קדומים וקנאותו לתורת ה', היא שהביאתו ברבע הראשון של המאה הי"ח או שנים ספורות לאחר מכן, לחבור לעמיתו הרב פנחס הכהן עראקי ולפרסם פסקי דין שאסור לשנות מנהגים קדומים המיוסדים על פי הנהגות הגאונים ושיטת הרמב"ם. הרע"מ קורח בתארו בקצרה את המחלוקת ומאפייניה בנדון זה, כתב על תגובתם של שני חכמים אלה וחבריהם: "אז נתעוררו הרבנים המחזיקים להתפלל כפי נוסח הנ"תכלאל", ובראשם ה"ר יהודה בן שלמה אלצעדי והדיין ה"ר פינחס בן שלמה הכהן אלעראקי ז"ל, וכתבו הודעות בדרך פסק"ד (=פסקי דין), שאסור לשנות מנהגי אבות שנוסדו עפ"י דברי הגאונים הקדמונים וחבור רמב"ם הבא אחריהם" (סערת תימן, ירושלים תשי"ד, עמ' יז).

נראה ברור שר"י צעדי החל לחבר באור או פרוש לסדור התפילה, אלא שלא השלימו, וכמוכח מדברי מהר"ץ בהקדמה הקודמת להקדמתו לפרוש 'עץ חיים' על התכלאל, הלא כה דבריו: "הקדמה שמצאתי כתוב בכתב יד מהר"ר יהודה צעדי בן כה"רשלמה זלה"ה עשאה הקדמה לפירוש לסידור שהתחיל לכתוב. ולתועלת המעיינים ראיתי להעתיקה הנה" (שם, ת"א, ירושלים תשי"ב, אין עימוד).

תוכנו של חיבור זה, לפחות כמובע בהקדמתו, היא אזהרה לשמור על נוסח התפילה הקדום בפרט והמנהגים הקדומים בכלל. לאישוש גישתו, הינו מרבה להסמיך לשונות חכמים במשנה ובשני התלמודים, תוך ציון ללשונות הפוסקים, וביניהם הרמב"ם שהוא יסוד כל בנין. רבן למשפחה אמידה, ששורשה כמוכח לפי כנויו, מן העיר צעדה שבצפון תימן, הזמין לעצמו העתקת סדור תפילה, בשנת הת"מ-1680, בהיותו בן ט"ו שנים, בכתובת יד הסופר ר' פנחס בן גד הכהן, שכתב בשער הספר: "נכתב לתשוקת הגביר הנעלה לשם טוב ותהילה אשרא נודע בשערים שמו יהודה בן שלמה זי"א (יראה זרע יאריך ימים אמן), הידוע אלצעדי יצ"ו (מ. גברא אנצקלופדיה לחכמי תימן, בני ברק תשס"א, עמ' 529). יחודו של סדור זה, הוא בכך שהסופר ר"פ הכהן נותן תיאור ברור של גלות מוזע, שאירעה בתקופה ההיא.

ר"י צעדי לא כיהן במשרה רבנית כלשהי, אך נחשב אחד מגדולי חכמי הדור ומהבולטים שבהם. סמכותו היתה גדולה עד כדי שמהר"ץ מציין כי במעמד חשוב בנוכחות שש מאות איש בבית הכנסת הגדול בצנעא ובהסכמתם, החרים את מי שיטען שעורים בפסח, ותואם לפסק הרמב"ם בפ"ה חמץ ומצה ה"ח בעקבות הירושלמי פסחים י"ג ה"א.

יצירה נוספת שלו, היא קונטרס שכתב על ניקור חלבים, והיה נחשב אחד הבודקים המומחים של קהילת צנעא. לר"י צעדי נולדו כמה בנים ושמותם היו, יחיא, יוסף, שלום, אהרן ואברהם, כשמפורסם בהם הוא ר' יחיא שכיהן דיין בבית דין צנעא בבית דינו של מהר"ץ.

אין זה נכון שהוא כתב את ספר "דופי הזמן", כפי שכתב הרע"מ קורח (סע"ת עמ' טו), הר"ש קורח (כתבים ב, ירושלים, תשמ"ט, עמ' 739) ואחרים, כי אם המחבר הוא אחיו ר' סעיד כפי שהוכיח המאה"ג הגר"י קאפח זלה"ה (שם).

רבנו יהודה נאסף לחיי נצח בצנעא בשנת הת"ק-1740 בהיותו בן שבעים וחמש שנים.

כתב : הרב אהרן קאפח

**ברכות להחמיר *לפני כהן* להולדת הנכד
תנחומים להחמיר *רפאל אמיליא* על פטירת אחיו**

שיעורים וחוגים המתקיימים בבית הכנסת:

יום שלישי שעה 19.30	שיעור עם הרה"ג רצון ערוסי - רמב"ם הלכות תרומות
יום שני שעה 20.00	שיעור עם הרבנית יונה כהן - שיעור לנשים מעניני דיומא
יום שבת שעה 04.30	שיעור עם שלמה שוכר - משנה עם פרוש הרמב"ם
יום שבת שעה 14.00-15.45	שיעור עם הרב אהרן קאפח - גמרא מסכת ברכות רמב"ם הלכות חנוכה
מוצש"ק שעה 18.00	שיעור עם הרב אהרן קאפח מורה הנבוכים
בימים א-ה מתקיים כולל פנסיונרים בין השעות 08.00-09.00	בהשתתפות הרב אריה נדב .
בימים א-ה מתקיים שיעור במדרש רבא בין השעות 16.00-17.00	עם שלמה שוכר .
בימים א-ד מתקיים שיעור בגמרא מסכת זבחים בין השעות 17.30-19.00	עם שלמה שוכר.
ביום חמישי מתקיימת קריאת פרשת שבוע שנים מקרא ואחד תרגום בין השעות 17.30-19.00.	

שעות התפילה לחודש כסלו

שחרית שבת : 06:45 מנחת שבת : 15:45
שחרית חול : מנין ראשון תפילה 05.30 שני וחמישי 05.15 מנין שני : תפילה 06.00 מנחה וערבית בחול 17.00

השתתפו בהכנת הגיליון : משה חמדי והרב אהרן קאפח

לתגובות והערות ניתן לכתוב לפי הכתובת רחוב סיירת דוכיפת (החבלנים לשעבר) 10 רמת גן